

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการศึกษา พบว่า ในต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนี ได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ใน 2 ลักษณะ คือ ผู้พิพากษาสมทบและผู้เชี่ยวชาญของศาล

ประเทศที่มีผู้พิพากษาสมทบ

ในศาลสิทธิบัตรของประเทศเยอรมนี มีบุคคลภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญ ในทางเทคโนโลยีสาขาใดสาขาหนึ่ง มีประสบการณ์การทำงานอย่างน้อย 5 ปี และต้องมีความรู้พื้นฐานทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วย เข้าร่วมเป็นองค์คณะในศาลสิทธิบัตร ในฐานะผู้พิพากษาสมทบ (Honorary Lay judges) ร่วมกับผู้พิพากษาที่มีความรู้ความชำนาญทางกฎหมาย แต่ไม่ต้องมีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับเทคนิคใดๆ องค์คณะผู้พิพากษาจะประกอบด้วยผู้พิพากษาจำนวนเท่าใด ผู้พิพากษาสมทบจำนวนเท่าใดจะขึ้นอยู่กับประเภทของคดี เช่น คดีที่มีปัญหาข้อกฎหมายเป็นหลักองค์คณะจะประกอบด้วยผู้พิพากษาทั้ง 3 คน ศาลสิทธิบัตร มีอำนาจเพิกถอนสิทธิบัตรหรือสิทธิทางอุตสาหกรรมอันได้รับความคุ้มครองแล้ว และคดีที่อุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการสิทธิบัตรอันเกี่ยวกับเทคโนโลยีในการประดิษฐ์คิดค้นต่างๆ

สำหรับคดีละเมิดสิทธิบัตรและละเมิดสิทธิทางอุตสาหกรรมจะอยู่ในอำนาจของศาล Landgerichte หรือ State Court หรือศาลแพ่งที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งโดยมีผู้พิพากษาสมทบเข้าเป็นองค์คณะด้วยในอัตราส่วนผู้พิพากษาอาชีพ 1 คน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คน มาจากบุคคลผู้มีอาชีพหรือเคยมีอาชีพในทางการค้า หรือมีตำแหน่งในองค์กรที่ทำธุรกิจ

ผู้พิพากษาสมทบในประเทศเยอรมนี จึงไม่ใช่ นักกฎหมาย มีบทบาทจำกัดเฉพาะการนั่งพิจารณาและพิพากษาคดีเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ผู้พิพากษาสมทบบมีสิทธิหน้าที่เช่นเดียวกับผู้พิพากษาทุกประการ โดยมีวาระการเป็นผู้พิพากษาสมทบตลอดชีพ

ประเทศที่ไม่มีผู้พิพากษาศมทบ

ประเทศที่ไม่ใช้รูปแบบ “ผู้พิพากษาศมทบ” กับการมีส่วนร่วมในคดีทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ และประเทศฝรั่งเศส ดังนี้

คดีทรัพย์สินทางปัญญาประเทศอังกฤษ ในความผิดฐานละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศอังกฤษเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องอาญา แต่การฟ้องคดีแพ่งกับคดีอาญาจะแยกฟ้องต่างศาลกัน กล่าวคือ คดีแพ่งจะฟ้องที่ศาลสิทธิบัตร (Patent Court) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของศาลชั้นต้น (High Court) มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ การละเมิดสิทธิบัตร สิทธิในเครื่องหมายการค้าหรือลิขสิทธิ์ เป็นต้น ส่วนคดีอาญา จะเริ่มคดีในศาลมาจิสเตรท (Magistrates Court) แล้วอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์คดีอาญา (Regional Crown Court) และยังสามารถอุทธรณ์ไปยังศาลลำดับสูงกว่าได้อีก

ในศาลสิทธิบัตร ผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งเกี่ยวกับการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญ แต่ศาลจะใช้วิธีแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ที่ปรึกษาทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Advisers) หรือ ที่ปรึกษา (Assessors) เพื่อให้ความเห็นต่อศาล แต่หน้าที่ตัดสินคดียังเป็นของผู้พิพากษา ด้วยกฎหมายวิธีพิจารณาความทั่วไปสำหรับคดีอาญา จะพิจารณาโดยมีลูกขุนร่วมด้วยในศาลสูง แต่ในชั้นเริ่มคดีในศาลมาจิสเตรทจะไม่ใช้ลูกขุน

การฟ้องคดีทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศอังกฤษมักจะฟ้องเป็นคดีแพ่ง เพื่อขอให้ศาลใช้วิธีการคุ้มครองชั่วคราว (Interlocutory Injunction) กับการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาบนเงื่อนไขที่ว่า ถ้าโจทก์แพ้คดี จะต้องชดใช้ความเสียหายให้จำเลย

ในการดำเนินคดีทรัพย์สินทางปัญญาประเทศฝรั่งเศสจะคล้ายกับประเทศอังกฤษ แม้จะมีระบบกฎหมายต่างกัน กล่าวคือ ประเทศฝรั่งเศสใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law System) จึงมีกฎหมายใช้บังคับกับทรัพย์สินทางปัญญาเฉพาะ และวิธีพิจารณาความพิเศษด้วย แต่ประเทศฝรั่งเศสก็มีส่วนเหมือนประเทศอังกฤษ ในเรื่องการไม่มีผู้พิพากษาศมทบในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ แต่จะใช้ผู้เชี่ยวชาญมาให้ความปรึกษาทางเทคนิคต่างๆ ในคดีแพ่ง การฟ้องคดีทรัพย์สินทางปัญญาทางแพ่งจะนิยมใช้วิธีขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว (Interlocutory Injunction) การออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวนี้เป็นอำนาจของผู้พิพากษานายเดี่ยวของศาลชั้นต้น (District Court) โดยไม่ถือเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาคดี เป็นเพียงวิธีการก่อนการพิจารณาคดีละเมิดสิทธิบัตร ศาลชั้นต้นที่พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เป็นเพียงแผนกหนึ่งในศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่ง (Civil District Court)

สำหรับคดีทรัพย์สินทางปัญญาทางอาญา จะมีลูกขุนร่วมในการพิจารณาคดีทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายรวมถึงการพิจารณากำหนดโทษจำเลยด้วย

สำหรับประเทศไทย ซึ่งใช้ระบบกฎหมายเช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศสและเยอรมนี แต่มีวิธีการดำเนินคดีคล้ายประเทศเยอรมนี กล่าวคือประเทศไทยมีศาลที่จัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษแต่ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศทั้งที่เป็นคดีแพ่งและคดีอาญา ด้วยเหตุผลที่คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องอาญา เพื่อให้คำพิพากษาทั้งส่วนแพ่งและอาญาออกมาในทิศทางที่ถูกต้องในแนวทางเดียวกัน ไม่ให้เกิดการลักลั่นกันจึงให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีอำนาจเหนือตลอดทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา

องค์คณะในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 2 คน และผู้พิพากษาสมทบ 1 คน ทั้งนี้เป็นไปตามเจตนารมณ์ในการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 โดยคำนึงถึงว่าคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาและคดีแพ่งโดยทั่วไป การจะทำให้การพิจารณาพิพากษาเป็นไปโดยรวดเร็วมีประสิทธิภาพ และเหมาะสม นั้นควรจะต้องมีองค์คณะผู้พิพากษาที่ประกอบด้วยผู้พิพากษาซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และให้มีบุคคลภายนอกซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวเข้ามาร่วมเป็นองค์คณะในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศทั้งคดีส่วนแพ่งและอาญา พระราชบัญญัติข้างต้นใช้ “หลักความสามารถ” ในการคัดเลือกผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบ แต่ยังคงมีปัญหาในส่วนของผู้พิพากษาสมทบในประเด็นเรื่องที่มาของผู้พิพากษาสมทบ ที่ใช้ระบบคัดเลือกจากบุคคลที่มาสมัครแล้วถูกคัดเลือก ไม่ได้มาจากการเชิญให้ทำหน้าที่ จึงทำให้ต้องมีผู้พิพากษาสมทบจำนวนมาก เพื่อให้ได้มีความหลากหลายทางความรู้ความชำนาญเหมาะสมกับคดีแต่ละประเภทในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2551 มีผู้พิพากษาสมทบจำนวน 110 คน ในขณะที่มีผู้พิพากษาจำนวน 28 คน

นอกจากนี้ เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและเที่ยงธรรมในการดำเนินคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติวิธีพิจารณาคดีพิเศษแตกต่างจากกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความทั่วไป ที่เป็นสาระสำคัญกระทบต่อหลักความสามารถข้างต้น ได้แก่ การกำหนดให้ศาลจังหวัดกระทำการแทนศาลทรัพย์สินทางปัญญา

และการค้าระหว่างประเทศกลาง การกำหนดให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีอำนาจพิจารณาพิพากษาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ซึ่งได้ว่ากล่าวมาแล้วในบทที่ 4 จะไม่นำมากล่าวซ้ำอีก

จากปัจจัยต่างๆดังกล่าวทำให้อาจเห็นไปได้ว่ารูปแบบผู้พิพากษาสมทบยังมีความจำเป็นและเหมาะสมกับคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศอยู่หรือไม่

5.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้ทำการศึกษา จะได้เสนอแนะแนวทางในทางเลือกที่ว่า รูปแบบผู้พิพากษาสมทบ ยังคงอยู่ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และยกเลิกผู้พิพากษาสมทบ ดังนี้

5.2.1 แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความ

ทั้งนี้ ผู้ทำการศึกษาจะได้เสนอแนะบนพื้นฐานของการเลือกรูปแบบให้บุคคลภายนอก เข้าร่วมเป็นองค์คณะเพื่อให้เห็นว่า ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เป็นศาลที่มีความชำนาญพิเศษกว่าศาลทั่วไป ดังนี้

5.2.1.1 เพิ่มเติม ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ... เรื่องการกำหนดองค์คณะในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ดังนี้

เพิ่มเติม

ลักษณะ 1 ความแพ่ง หมวด 1 บททั่วไป ข้อ4/1 ความว่า

“ในการพิจารณาพิพากษาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศใด จะต้องให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะหรือไม่ ให้เป็นไปตามวรรคสอง

ในการกำหนดองค์คณะตามวรรคแรก ให้อธิบดีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศภาค เป็นผู้กำหนด โดยคำนึงถึงประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นจะต้องให้มีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะ

ในระหว่างการพิจารณาของศาลที่ไม่มีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะ ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏแก่ศาลว่า คดีนั้นเป็นคดีที่ยุ่งยาก ซับซ้อน ให้ศาลกำหนด ให้มีผู้พิพากษาสมทบตามมาตรา 19

แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 เป็นองค์คณะ แต่ทั้งนี้ ไม่มีผลกระทบกระเทือน กระบวนพิจารณาที่ได้ดำเนินไปแล้ว”

ในคดีใดที่ศาล เห็นว่า ไม่จำเป็นต้องมีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะ ให้ผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคนเป็นองค์คณะ แต่ศาลต้องเรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดี”

5.2.1.2 เพิ่มเติม มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 ดังนี้ กำหนดทุนทรัพย์ทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่ฟ้องร้องชั้นต่ำที่จะฟ้อง

เพิ่มเติม

“ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศผู้พิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีทุนทรัพย์ทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกิน 300,000 บาท ราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินดังกล่าวอาจขยายได้โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา”

ทั้งนี้ เพื่อให้ไม่ต้องใช้ผู้พิพากษาสมทบผู้เพิ่มเกินไป ซึ่งจากการศึกษา พบว่าคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศของไทย ร้อยละกว่า 90 เป็นการฟ้องคดีอาญาเพื่อรักษาสติทางแพ่งที่คดีส่วนใหญ่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์รายย่อย ซึ่งการรักษาสติในทางแพ่งนี้ผู้เสียหายควรจะฟ้องเป็นคดีแพ่งด้วยตนเอง จึงได้กำหนดจำนวนทุนทรัพย์ไว้

5.2.1.3 เพิ่มเติม ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 เรื่องการแถลงเปิดคดี ดังนี้

เพิ่มเติม

หมวด 3 พยานหลักฐาน การแถลงเปิดคดี ข้อ 27/1 ความว่า

“ก่อนนำพยานเข้าสืบ ให้โจทก์เปิดคดี เพื่อให้ศาลทราบคดีโจทก์ คือ แถลงถึงลักษณะของฟ้อง อีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย เสร็จแล้วให้โจทก์นำพยานเข้าสืบ

เมื่อสืบพยานโจทก์แล้ว จำเลยมีอำนาจเปิดคดี เพื่อให้ศาลทราบคดีจำเลย โดยแถลงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งตั้งใจอ้างอิง ทั้งแสดงพยานหลักฐานที่จะนำสืบเสร็จแล้วให้จำเลยนำพยานเข้าสืบ

เมื่อสืบพยานจำเลยเสร็จแล้ว โจทก์และจำเลยมีอำนาจแถลงปิดคดีของตนด้วยวาจาหรือหนังสือหรือทั้งสองอย่าง”

ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลทราบข้อเท็จจริงแห่งคดี เพื่อประกอบการวินิจฉัยคดีต่อไป อีกทั้งหากเห็นว่าเป็นคดียุ่งยากซับซ้อนสมควรให้มีผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมเป็นองค์คณะ ศาลก็จะได้นำดำเนินการตาม ข้อ. 4/1 ข้างต้นได้

5.2.1.4 ยกเลิกมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 เนื่องจากไม่จำเป็นต้องมีผู้พิพากษาสมทบในทุกคดีตามข้อกำหนดที่เพิ่มเติมตาม หัวข้อที่ 5.2.1.1

5.2.2 ในคดีอาญา ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ควรใช้ข้อกำหนดข้อ 39 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 เกี่ยวด้วยการสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมของศาล ด้วยการไต่ถามทนายของศาล จะสามารถทำให้ได้ข้อเท็จจริงแห่งคดีครบถ้วน ในการวินิจฉัยพิพากษาต่อไป อย่างไรก็ตามศาลจะต้องไม่ไปทำหน้าที่แทนทนายของคู่ความ

ด้วยข้อเสนอแนะข้างต้น ผู้ทำการศึกษา เห็นว่า น่าจะทำให้การดำเนินคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากการดำเนินคดีทั่วไป เพราะคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นคดีที่ต้องการให้ข้อพิพาทสิ้นสุดด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม ด้วยการวินิจฉัยคดีที่เป็นไปโดยถูกต้องตามหลักกฎหมาย ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ทั้งยังต้องคุ้มครองสิทธิทั้งโจทก์และจำเลย โดยเฉพาะในคดีอาญา